

HRVATI U FRANCUSKOJ I HRVATSKO-FRANCUSKI ODNOSI U POVIJESTI

BROJČANO STANJE HRVATA U FRANCUSKOJ

Prisustvo Hrvata u Francuskoj, iako malobrojni, seže do nekoliko stoljeća unatrag. Već u 16 stoljeću, rimsko-njemački car Karlo V, za vrijeme rata u Flandriji, naselio je Hrvate ratnike kod Dunkerque-a, blizu današnje francusko-belgijske granice ; putopisac Riječanin Feliks Gladić nalazio je još u 17 stoljeću Hrvate kod Dunkerque-a, s kojima je govorio na hrvatskom jeziku¹.

Teškoća u određivanju brojnosti hrvatske zajednice u Francuskoj je dugo bila stvarana ne samo zbog političkih razloga, nego i francuskim pojmom narodnosti, izjednačeno s državljanstvom. Od cjelokupnog broja Hrvata u Francuskoj, uključujući ekonomsku i političku emigraciju poslije 1945, te u šesdesetim i sedamdesetim godinama, sa stalnim boravištem u Francuskoj, tek je manji dio bio uvršten u jugoslavenskim podacima, tako da je prema popisu od 1981 g., od 49.134 popisivanih emigranata (s članovima obitelji) u Francuskoj, tek je 5.050 njih (10,3%) podrijetlom iz Hrvatske i 4.834 iz Bosne i Hercegovine (9,8%)², ne uzevši u obzir njihovu narodnost, što je dodatno umanjivalo udio Hrvata, te ukazuje na nepouzdanost jugoslavenskih podataka.

Prema francuskim podacima, 1911 g. nalazilo se u Francuskoj 8.335 iseljenika iz Austro-Ugarske, od kojih oko 16% iz područja bivše Jugoslavije, vjerojatno većinom Hrvati i Slovenci³. 1931 g., navodi se da je tada živjelo u Francuskoj 12.000 Hrvata⁴, najbrojnijih u sjevernim i istočnim industrijskim krajevima zemlje, te u Parizu s okolicom. Međutim u zborniku "Katolička Crkva i Hrvati izvan Domovine"⁵, procjenjuje se da je u Francuskoj bilo između dva svjetska rata više od 35.000 Hrvata (nestalan broj), te da ih je tada (1980 g.) bilo oko 40.000, od čega samo u Parizu i okolici oko 25.000. Obzirom da su većina postali francuski državljani, bilo dobivanjem državljanstva, bilo rođenjem na francuskom tlu, teško je utvrditi točniji broj, jer u Francuskoj ne postoje etnički popisi .

HRVATSKO-FRANCUSKI ODNOSI U POVIJESTI I HRVATI U FRANCUSKOJ

Zahvaljujući geografskom položaju primorja Hrvatske, odnosno Jadranskom moru, koje nas povezuje sa Sredozemljem i svijetom, Hrvati su od najstarijih vremena bili povezani sa zapadnom europskom civilizacijom, učeći od nje a istovremeno doprinoseći svoj udio u njenu obogaćenju, tako da te veze od davnine bijaše od obostrane važnosti i koristi.

Relativno zemljopisno udaljenje između Francuske i Hrvatske bilo je vrlo rano nadoknađeno s političkim, kulturnim i trgovačkim vezama, koje počinju od vremena karolinškog carstva, otkad se proširio do zapadnih i sjevernih granica Hrvatske (konceom 8 i početkom 9 stoljeća). Već konceom 8 stoljeća, hrvatski posavski knez Vojnomir sudjeluje kao saveznik Franaka u

---

¹ J. Horvat, "Kultura Hrvata kroz 1000 godina", sv.1, str.243, Zagreb 1939

² Revue Européenne des Migrations Internationales, vol.6, n°2 1990, str.75

³ Isto, str.66

⁴ M. Lorković, "Narod i zemlja Hrvata", str.208, Zagreb 1939

⁵ Kršćanska sadašnjost 1980, str.280

ratu protiv Avara. 805 g. na carskom dvoru u Diedenhofenu, zadarski biskup Donat i vojvoda Pavao, predstavnici gradova bizantske Dalmacije, dolaze se pokloniti caru Karlu Velikome u znaku priznanja njegove vlasti. Franački ljetopisac Einhard spominje hrvatske zemlje (pod njihovim antičkim rimskim nazivima) te navodi da su potpale pod vlast Karla Velikoga, sačuvavši ipak svoju autonomiju i narodne knezove. Aachenskim ugovorom 812 g. sklopljenim između Karla Velikoga i bizantskog cara, hrvatska jadranska kneževina ostaje pod vrhovništvom zapadnog rimskog odnosno franačkog carstva. Međutim car Ljudevit I mora voditi dugotrajan rat (818-822) protiv pobunjenog kneza Ljudevita Posavskog, u kojem sudjeluje na franačkoj strani hrvatski knez Borna. Njegovi izaslanici te on sam prisustvuju carskim vijećima u Heristallu, Ingelheimu i Aachenu. 871 g. združena vojska cara Ljudevita II i hrvatska mornarica predvođena knezom Domagojem zauzimaju talijanski grad Bari pod vlašću Arapa.

Raspad karolinškog carstva prekinuo je teritorijalnu vezu, ali ne kulturne odnose između Franaka i Hrvata (štovanje franačkih i akvilejskih svetaca Sv. Martina, Marta, Marcela, Asela, Krševana, Ambrozija); učeni benediktinac teolog Gottschalk (iz opatije Orbais, kod Soissons) boravi na dvoru hrvatskoga kneza Trpimira, kojega naziva kraljem (oko 848 g.). U 11 stoljeću dolazi u Splitu Adam Parižanin, koji na molbu nadbiskupa Lovre dorađuje spise o mučeništvu Sv. Dujma i Anastazija.

Za vrijeme prve križarske vojne, vojska križara pod zapovjedništvom tuluškoga grofa Raymond de Saint-Gilles, prolazi kroz unutrašnjost Hrvatske (1096 g.). U njihovoj četvrtoj vojni, nagovoreni i ucenjeni od Mlečana, križari pod vodstvom Simonom od Montfort-a, prevezeni mletačkom mornaricom, opsjedaju te zauzimaju Zadar, kojega opljačkaše, dok su mnogi stanovnici bili poubijani (1202 g.). Zapisi francuskih putopisaca iz srednjeg vijeka (Raymond d'Aguilers, Vilim Tirski, Geoffroy de Villehardouin, itd.) pridonose, iako približno, upoznavanju hrvatskih zemalja u Francuskoj. U južnoj Francuskoj (pokrajina Languedoc) tada dolazi iz pograničnih krajeva Hrvatske (Bosne) poglavar crkve (sljedbe) krstjana, Bartolomej, priznat za "protupapu" od katarskih Albigenza (1223 g.); pojava i ugled krivovjernog "pape", koji je zaređivao biskupe i osnivao nove biskupije, dalo je povoda zabrinutom papinskom legatu u Francuskoj za najavu sazivanja crkvenoga sabora.

1196 g. kćer istarskog markgrofa Bertolda IV od Andechs-a, naslovni "knez Hrvatske Dalmacije i Meranije", Agneza od Meranije, udaje se za francuskog kralja Filipa II Augusta. S potporom knezova Šubića Bribirskih, odvjetak francuske dinastije Kapetovaca, napuljski Anžuvinci, stupa na prijestolje kraljevina Hrvatske i Ugarske (1300 g.). Ljudevit I Anžuvinač (1342-1382) oslobađa cijelo primorje kraljevine Hrvatske od mletačke vlasti (Zadarski mir 1358 g.); međutim Ladislav Napuljski Anžuvinač, ne želeći ih prepustiti svom suparniku kralju Žigmundu Luksemburškom, prodaje Zadar, Novigrad, Vranu, Pag i sva prava na preostalu hrvatsku Dalmaciju za 100.000 dukata Veneciji (1409 g.). Izravnije službene veze s Francuskom uspostavljene su 1497 g., kada kralj Karlo VIII dopušta Dubrovniku slobodu trgovanja. Trgovačke i diplomatske veze Dubrovnika s Francuskom (konzularna predstavništva u Marseilleu i Nici), ne bez suparništva (na Istoku) s gospodarskom i političkom pozadinom (sukobi s francuskim konzulima u Dubrovniku Le Maire i Le Prévost), nastavile su se do ulaska francuske vojske u grad (1806 g.). Hrvatski mornari sudjeluju u francuskim istraživačkim ekspedicijama u Kanadi: Senjanin Ivan Malogrudić i Dubrovčanin Marin Maslarda 1543 g. (J. Cartier i J.F. de Roberval), Jakov iz Slavonije 1604 g. (P. Du Gua de Monts, S. Champlain).

Već od 12 stoljeća dolaze Hrvati studirati u Francusku i Pariz, među kojima neki postaju i profesori pariškog sveučilišta Sorbonne: Herman Dalmatinac, zagrebački biskupi Stjepan Babonić i Augustin Kažotić, Juraj iz Slavonije, Ivan Stojković, Pavao iz Hrvatske, Juraj Dragišić, Ludovik Crijević Tuberon, Trankvil Andreis, sve do Stjepana Radića, koji će imati presudnu ulogu u kulturnom ili političkom životu Hrvata. Djela hrvatskih autora (Benedikt Benković, Toma Ilirik, Bartul Đurđević, Marko Marulić, Dinko Ranjina, itd.) su izdavana u Francuskoj već od konca 15 stoljeća ; nastanjen tada u Lyonu, tiskar Dobrić Dobričević izdaje liturgijske knjige. Jedno od najčuvanijih djela u Francuskoj povezano s hrvatskom književnom baštinom, jest Reimski evanđelistar (iz praškog benediktinskog samostana glagoljaša Emaus-a), većim djelom napisan hrvatskom glagoljicom (1395 g.), nad kojim su od 16 stoljeća prisezali francuski kraljevi pri krunidbi.

Osim u diplomatskoj službi francuskoga kralja Franja I (Saro Gučetić, Trankvil Andreis, Ivan Frankopan), istaknuti umjetnici (Franjo Vranjanin, Josip Račić, Ljubo Babić, Joza Kljaković Ivan Meštrović, itd.), znanstvenici (Marin Getaldić, Ruđer J. Bošković, Ljudevit Nikolić), tumači (Ljudevit M.D.Bračević), glazbenici (Ivan Mane Jarnović) boravili su u Francuskoj, isto tako kao i književnici (Eugen Kumičić, Antun Gustav Matoš, Tin Ujević, itd.), koji će učvrstiti neprekinute i raznovrsne hrvatsko-francuske veze i francusku kulturnu prisutnost u Hrvatskoj, usprkos dugotrajnih nepovoljnih političkih okolnosti. Na pročelju kuće gdje je boravio Isusovac Ruđer Josip Bošković u Parizu (rue de Seine) postavljena je 1997 g., zahvaljujući Društvu bivših studenata hrvatskih sveučilišta (AMCA), spomen ploča gdje stoji napisano na francuskom i hrvatskom jeziku:

"U ovoj kući je živio i radio od 1775 do 1777 Rugjer Josip Bošković
Filozof, matematičar i astronom - Osnivač modernog atomizma
rodom iz Dubrovnika, Hrvat po rođenju, Francuz po posvojenju"

Hrvati su se istakli i u redovima francuske vojske, gdje se spominju već 1632 g. ("kumpanija Hrvata"), za vrijeme Tridesetgodšnjega rata, u kojem je odred hrvatskih konjanika, pod zapovjedništvom carskog generala J. von Wertha, prodrijelo do predgrađa Pariza, Saint-Denis (1636 g.). 1643 g. osnovana je hrvatska konjanička pukovnija "Royal Cravates", koja će postojati sve do Revolucije (1791 g.); njihovo ime ostat će u trajnom pamćenju po rubcu kojeg su nosili njihovi pripadnici, od čega su nastali odjevni ukras i riječ "kravata". Još su bile osnovane Pješačka kumpanija Hrvata (1746-1748 g.), te Hrvatska legija baruna S.H.Taufferera (1795 g.), odred dobrovoljaca krajišnika koji se je istakao u Italiji.

Poslije uključenja bivšeg mletačkog dijela Istre i Dalmacije (1805 g.), Dubrovnika (1806 g.), Boke kotorske (1807 g.), te austrijskog dijela Istre, dijela Banske Hrvatske i Hrvatske vojne krajine (1809-1813 g.) u napoleonovom carstvu, dvije hrvatske pukovnije sudjeluju u pohodu na Rusiju (1812 g.). 200 mladih Hrvata poslano je u vojne akademije te na izobrazbu u Francusku (1810 g.). Pukovnik Marko Šljivarić (Slivarich), zapovjednik prve hrvatske pukovnije, bio je odlikovan Legijom časti od Napoleona (1810 g.) i promaknut u čin brigadnog generala (1813 g.), te imenovan višim zapovjednikom tvrđe kod Antibes (1815 g.). U njegovu čast, dvije spomen ploče i ime ulice s njegovim imenom otkrivene su 2008 g. u Gignac-u na jugu Francuske, gdje se je general Šljivarić (1762-1838) bio nastanio nakon svog umirovljenja.

Poslije raspuštanja stranih postrojba u službi Francuske (studeni 1813), ostatak hrvatskih jedinica (više od 2000 "Hrvata i Ilira") bilo je prebačeno na Korziku, gdje su razoružani i upućeni na razne radove do njihovog otpuštanja (svibanj 1814). Spomen ploča u Domu Invalida (gdje se nalazi Napoleonov grob) u Parizu, svečano otkrivena 1956 g. na poticaj

Odbora Hrvatskih radnika izbjeglica u Francuskoj i s podrškom prijatelja Hrvatske, odvjetnika Georges Desbons, i političara Ernest Pezet, podpredsjednika komisije za vanjske poslove, podsjeća na prisustvo Hrvata u napoleonovoj vojsci:

"Na uspomenu hrvatskih pukovnija
koje su pod francuskom zastavom
djelile slavu francuske vojske."

Političke prilike u Hrvatskoj pogodovala su izravnijim uspostavljanjem veza s francuskim vlastima već u 17 stoljeću. Nastojanja braće Nikole i Petra Zrinskog da nađu saveznika u cilju oslobođenja hrvatskog i ugarskog kraljevstva od habsburške vlasti, potaknulo ih je da se obrate kralju Ljudevitu XIV (1664 g.), no sa francuske strane nije se išlo dalje od pregovora. Političko buđenje Hrvatske za vrijeme revolucije 1848 g. obilježeno je posjetom Jelačićeva izaslanika Andrije Torkvata Brlića u Parizu (1849), gdje se susreće s vodećim političkim ličnostima, među kojima i s predsjednikom Republike Louis-Napoléonom Bonaparte. Te veze je pokušao nastaviti revolucionar Eugen Kvaternik za svog prvog boravka u Parizu (1859 g.), gdje izdaje na francuskom svoju knjigu "Hrvatska i Talijanska konfederacija", i koji je nastojao dobiti podršku krugova bliskih caru Napoleonu III (princ Jérôme Bonaparte) za oslobođenje Hrvatske od austrijske vlasti. Ante Starčević, koji je kao i njegov suradnik Kvaternik polagao nade u načelu narodnosti vanjske politike Napoleona III, smatrao je demokratska načela francuske revolucije od 1789 g. o suverenosti naroda, temeljem uspostave samostalne hrvatske države ("Ustavi Francezke"). I Frano Supilo te Ante Trumbić za vrijeme prvog svjetskog rata, nastojali su dobiti podršku Francuske, ovaj put protiv velikotalijanskih pozivanja. Francusko-hrvatski politički kontakti su se nastavili u međuratnom razdoblju (A.Trumbić, J.Krnjević), kada se inače povećavala hrvatska emigracija u Francuskoj, unatoč ponekad suprotnih stavova službene francuske vanjske politike. Arheolog Frane Bulić je bio u vezi s predsjednikom Republike Raymond Poincaré.

Za obranu hrvatskog imena u Francuskoj Hrvati nesumnjivo duguju odvjetniku Georges Desbons (1889-1962) koji je žrtvovao svoju odvjetničku karijeru braneći istinu i pravdu, zbog čega je ušao u povijest, jer je zastupao misao da Hrvati imaju pravo na slobodu i nezavisnost. Godine 1944, za kratko vrijeme bio je glavar francuskog gospodarskog i kulturnog izaslanstva u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, dok je istu dužnost obnašao Dušan Žanko u Francuskoj. Nosioc svih hrvatskih odličja, gosp. Desbons je bio "lijeve orijentacije", a ne one koje mu zlonamjernici pripisivahu. Gospođa Marie-Clémence Desbons je u više navrata rekla da su Nijemci za vrijeme okupacije više puta dolazili sa zahtjevom, čak pod prijetnjom, da im se preda dosje, kojeg naravno nisu dobili, od procesa trojice ustaša iz 1935 g. kojima je njezin muž bio branitelj. U Villefranche-de-Rouergue (17 rujna 1943) krvavo je ugušena pobuna **13 hrvatske bojne 13 Waffen SS divizije**, gdje "Avenija Hrvata" i otkriveni spomenik (2005) podsjećaju na taj događaj, pridonosila je jačanju pokreta otpora prije konačnog oslobođenja Francuske.

Za vrijeme domovinskog rata (1991-1995), mnogi francuski intelektualci, političari, liječnici su osudili agresiju protiv Hrvatske (A.Finkielkraut, J.M.Daillet, B.Stasi, A.Minkowski, R.Brauman, A.Glucksmann, P.Bruckner, A.Lebrun, L.Lambrichs, F.Fejtö, J.F.Deniau, itd.).

Branimir Grabić

Bibliografija:

.Branko Franolić, L'influence de la langue française en Croatie, Paris 1975 Nouvelles Editions Latines

.Dražen Katunarić, Hrvatska / Francuska Stoljetne povijesne i kulturne veze – Croatie / France, Plusieurs siècles de relations historiques et culturelles, Dvojezično hrvatsko-francusko izdanje, Zagreb 1995 Most-The Bridge

.Ivan Pandžić, Francusko-hrvatski kulturni odnosi, Hrvatska Revija 2-3/1993, str.181-192

POČETAK DRUŠTVENOG ORGANIZIRANJA HRVATA U FRANCUSKOJ

Po narodu si svome sve,
bez njega nitko, ništa
Matoš

Organiziranje Hrvata u Francuskoj, odnosno u Parizu, uglavnom počinje poslije drugog svjetskog rata, premda je već od prije živio izvjestan broj Hrvata, koji su bili na studijama u Parizu, kao i oni oportunisti koji nisu previše marili isticati svoje hrvatstvo. Tada je u Hrvatskoj zavladao komunistička strahovlada, kada se je bježalo od njihova terora u slobodne zemlje. Kako je život u izbjegličkim logorima bio neizvjestan osobito u Austriji i Italiji, mnogi Hrvati su željeli biti dalje od tih područja blizu Jugoslavije, te su mnogi oputovali ili sklonili se u Francusku.

U predgovoru monografije « Katolička Crkva i Hrvati izvan domovine », pored ostalog stoji i ova rečenica : « A Katolička Crkva, koja je tako blisko sudjelovala prilikom rođenja naroda Hrvata u sadašnjoj njegovoj domovini, jednako je vjerno i sve sustavnije pratila taj narod u njegovu seljenju diljem svijeta ». Tako je uslijedilo okupljanje Hrvata u Parizu oko sljedećih duhovnih pastira : Emanuela Kisića, Julija Kozinovića, Marina Tadina i Teodora Draguna. Važno je naglasiti da je tada u organiziranju prednjačio Julije Kozinović, kada se je 1949 g. rodila ideja osnivanja Hrvatskog Radničkog Saveza, u sklopu kršćanskog sindikata C.F.T.C. . Za prvog predsjednika izabran je Petar Gjidara, rudar, nastanjen u Francuskoj od 1930 g., a tajnik Mirko Meheš.

Kako su sve više pristizali valovi izbjeglica, a mnogima Pariz bijaše odskočna daska za ići dalje u prekomorske zemlje, tako se je društveni i vjerski život intenzivno razvijao.

Tako je HRS razvio ogranke, među kojima jedan u Chambéry, kojeg je vodio Josip Aleksić, Domobranski pukovnik u NDH, kojeg je Predsjednik Franjo Tuđman promaknuo u čin pričuvnog general-brigadira hrvatske vojske.

Kroz HRS u Parizu su prošli mnogi hrvatski javni radnici kao na primjer: Mirko Meheš, Marijan Španić, Alan Horić, Ante Ciliga, Krunoslav Mašina, Tomislav Gabrić, Pavo Golemac, Josip Knežević, Petar Stilinović, Derviš Šehović, Ante Soldo (Grom), Mile Ćosić, Marijan Gabelica, Josip Aleksić, Davor Mance, Pavao Cviličić, Leo Košuta, Dujam Stanko Galić, Zvonimir Kučar, Josip Mamić, fra Lambert Ivančić, Miljenko Dabo Peranić, te mnogi drugi. Neki su od njih pokojni dok su drugi rasijani po svijetu, kako je htjela naša hrvatska sudbina.

Hrvatski Radnički Savez je postao ugledna i u dijaspori poznata organizacija. Subotom navečer su se održavali sastanci i predavanja u prostorijama kršćanskog sindikata CFTC, pod predsjedanjem Stjepana Ledić-a, koji je kasnije emigrirao u Južnu Afriku. Dolazili su čelnici različitih hrvatskih stranaka i političkih svježih nazora iz slobodnog svijeta, te iznosili uz demokratski dijalog svoja mišljenja, tako da je tada HRS bio prava hrvatska javna tribina

slobodnog izražavanja, služeći svrsi za koju su ga Pravaši osnovali u Zagrebu 1920 g., kao alternativa komunističkom sindikatu.

Zahvaljujući Ocu T. Dragunu, službeno je osnovana Hrvatska Katolička Misija u Francuskoj 1953 g..

Važno je naglasiti da je poslije šesdesetih godina došlo do znatnijih previranja u društvenom životu, obzirom da su državotvorni Hrvati činili apsolutnu većinu, i tako sudbinu hrvatskih društava uzeli u svoje ruke, kad je strančarenje počelo uzimati maha.

Na državotvorni odgoj i organiziranje mnogih mladih rodoljuba utjecali su bivši povratnici iz prve emigracije, ti prekaljeni rodoljubi koji su bili rudari u Belgiji, od kojih je zlokobna karadorđevićeva Jugoslavija napravila ustaše, jer da nije bilo četnika nebi bilo ni ustaša. Oni su se poslije Bleiburške tragedije i logora u Austriji i Italiji nastanili u Francuskoj, poput Josipa Mamića, Mile Barišića, Ilije Bagarića, Josipa Krzelja, Mate Perića i Ante Vlahovića.

Kad je osnovano Hrvatsko Narodno Vijeće 1974 g. , čiji je Sabor predsjedavao prof. Mirko Vidović (iz Lyona), tada su na čelu Hrvatskog Radničkog Saveza bili hrvatski rodoljubi: Mate Kolić (ubijen od Udbe 1981 g.), Mirko Kovačević i Stojan Rašić, koji su s HRS-om pristupili sastavu HNV-a i u istom djelovali do dana proglašenja hrvatske nezavisnosti 1991 g. kada je raspušteno, jer su zacrtani ciljevi bili ispunjeni, i aktivnost HRS-a tada prestaje.

Važno je spomenuti pok.dominikanca Zvonimira Bradašića, župnika francuske župe nedaleko Pariza (Seine-Port), gdje je bilo ugodno sastajalište uglednih hrvatskih javnih radnika, umjetnika, rodoljuba iz domovine i dijaspore, među kojima su bili : Bruno Bušić, Franjo Šanjek, Virgilije Nevjestić, Vice Vukov, Marko Gjidara, Marko Grabić, Zvonimir Mihanović, Josip Botteri, Vinko Nikolić, Ivo Paparella, te još mnogi drugi.

Poslije pada "hrvatskog proljeća" u Francusku dolaze nove snage, doduše s različitim idejama od "stare emigracije". Uglavnom su bili organizirani u "Matici", osnovana 1970, te su uspješno organizirali niz predavanja, među kojima i predavanje dr.Franje Tuđmana 1971 g. u Parizu, zaslugom dvojice Matičinih djelatnika Marinka Frke-Petešića i Petra Rubića. Zaslugom prof. Henrika Hegera na Sorbonni su održani brojni simpoziji i predavanja o hrvatskoj kulturi (od 1983).

I na koncu možemo s ponosom zaključiti da su Hrvati usprkos svih nedaća uspjeli svojim radom i ponašanjem dokazati da nismo ono što su nam prišivali jugoslaveni i velikosrbi te njihove sluge. U Parizu imamo svoje sastajalište: Hrvatski Pastoralni Centar, jedan od najljepših u Europi, svoja društva, među njima kao krovno Predstavničko Vijeće Hrvatskih Ustanova i Zajednice u Francuskoj (CRICCF), osnovano 1990 g., koji predstavlja hrvatske udruge pred francuskim vlastima, te Hrvatski Svjetski Kongres pred hrvatskim, radi uspješnijeg i boljeg povezivanja domovinske i iseljene Hrvatske. Kruna svih uspjeha je samostalna država Hrvatska, kao plod mukotrpne i dugotrajne borbe njenih najboljih sinova i kćeri u domovini i u inozemstvu.

Premda smo kroz vjekove imali neke suverene državničke atribute, kao Sabor i Bana, u zajednicama raznih susjednih naroda, koji su nas od "dragosti" željeli progutati, u svijetu smo bili nepoznati jer su nas drugi predstavljali kako je njima odgovaralo. Zato sada kad imamo svoju državu, dužnost je svih Hrvata u dijaspori kao i diplomatskih predstavništava da neumorno rade na brisanju "loše slike" koje su po svijetu posijali i izmišljali neprijatelji Hrvatske i Hrvata.

Tko objektivan može povjerovati u floskule jugo-komunističkih nostalgičara o tzv. Titovom « samoupravnom socijalizmu », kada se zna koliko je Hrvata za vrijeme Titove strahovlade napustilo svoja ognjišta. Nitko nažalost o tome danas ne zbori koliko je demografska slika

Hrvatske katastrofalna zbog masovnog bijega i iseljenja iz srbo-komunističke Jugoslavije, gdje im nije data mogućnost za normalan život u slobodi i vlastitoj zemlji .

Poslije su vlastodršci Jugoslavije promijenili taktiku, djelili su njihove pasoše, jer je to nekima odgovaralo : «Raselit nas treba da nas manje ima» . Nudeći putovnice s ciljem da razvodne hrvatsku političku emigraciju i neutraliziraju njenu aktivnost, često s ucjenom da rade za njih, prijeteći im da se čuvaju daleko od hrvatskih emigranata i njihovih društava, jer da su isti opasni zato što se bore za nekakvu Hrvatsku, a za rušenje Jugoslavije, koja tobože uživa veliki ugled u svijetu . Tako su Udbini agenti lakše kontrolirali sve koji su dobivali jugo-pasoše, jer su ih na povratku u domovinu pozivali na «razgovore», te sijali spletke između pasošara i političkih emigranata, držeći se one latinske poslovice «posvadi pa vladaj», istovremeno organizirajući brojna ubojstva, preko sedamdeset hrvatskih rodoljuba u inozemstvu . Nažalost, za ta mnogobrojna ubojstva do sada nitko nije odgovarao, kao ni za Bleiburg i druge poslijeratne zločine, premda je sa zakašnjenjem Sabor samo verbalno osudio komunističke zločine (30 lipnja 2006 g.) .

Hrvatska emigracija sa stotinama raznih društava, Pokreta, stranaka i vijeća diljem slobodnog svijeta gdje žive Hrvati, borili su se dozvoljenim i zakonitim sredstvima, dokazujući da je upravo komunistička Jugoslavija teroristička, a ne hrvatska emigracija . Također dokazujući da imamo pravo na vlastitu državu i da smo sposobni brinuti se o svojoj sudbini bez bilo čijeg tutorstva . Ta ideja, koju je hrvatska emigracija beskompromisno zastupala, došla je do izražaja 1990 g., kada je breknulo Titovoj Jugoslaviji .

Može se lako dokazati da je dijaspora, živeći u zapadnim demokracijama, naučila poštivati suprotna mišljenja i prema tome bila za pomirbu, dok komunistički virus i dalje živi u glavama bivših okorjelih komunista, i zato oni nama lako ne opraštaju, kao što smo to mi kršćanski oprostili njima . Valjda zato što smo naviješćivali i radili na rušenju svake Jugoslavije i za uspostavu slobodne i samostalne države Hrvatske .

HRVATSKI DOPRINOSI "DRUGOJ DOMOVINI"

Hrvati su u Francuskoj poznati kao dobri radnici, vrstni majstori snalažljivi u svim prilikama pod različitim uvjetima. To je od hrvatskog čovjeka napravila sudbina teškog i trnovitog puta i života, prekalivši ga za sve životne nepogode koje ga prate, najprije u vlastitoj domovini, a zatim u tuđini. Mnogi su naši ljudi ovdje došli "bez alata i zanata", da bi svojim radom postali ugledni poduzetnici. Hrvati su u ovoj zemlji zaposleni u svim djelatnostima, od vrstnih arhitekata, građevinara, dekoratora pitura pa do modnih kreatora te profesionalnih radnika, doprinoseći svojim znanjem, žuljevima i znojem uzdignuću i izgradnji zemlje koja ih je primila, te mnogima postala druga domovina.

Važno je istaknuti ugledne intelektualce, znanstvenike i druge ličnosti hrvatskog porijekla u Francuskoj , među kojima :

Mirko Grmek, povijesničar medicinske znanosti, sveučilišni profesor, pisac brojnih knjiga o medicini, bio direktor na Školi Visokih Znanosti u Parizu

Marc Gjidara, profesor emeritus Sveučilišta Pariz 2 i voditelj francusko-hrvatskih partnerstava Sveučilišta Pariz 2 i Zagreba, predsjednik europskog Centra studija i dokumentacije «Robert Schuman» u Splitu

Henrik Heger, sveučilišni profesor književnosti na Sorbonni, utemeljitelj i voditelj interdisciplinarnog programa hrvatskih studija na Sorbonni

Neven Šimac, konzultant pri Europskoj banci za investicije, potpredsjednik europskog Centra studija i dokumentacije «Robert Schuman» u Splitu

Miroslav Radman, stručnjak molekularne biologije, poznati znanstvenik laboratorija za mutagenezu Instituta "Jacques Monod" u Parizu

Danijel Denegri, fizičar

Radovan Ivšić, kazališni autor i pjesnik

Flora Došen (Cvijeta Grospič), pisac romana i pjesnikinja

Josiane Balasko, glumica (po ocu hrvatskog podrijetla)

Patricia Špehar, Miss Pariza 1996, Miss Francuske 1997 g.

Tomislav Ivić, nogometni trener, itd.

HRVATSKE ŽRTVE UDBE U FRANCUSKOJ

Poznato je da je UDBA u Europi ubijala Hrvate tamo gdje su bili najaktivniji. Tako poslije Njemačke dolazi na drugo mjesto Francuska. Jugoagenti su preko svojih uhoda i doušnika najprije pokušavali baciti kamen smutnje među hrvatska društva i pojedince, poput Udbaša Miroslava Varoša i Krunoslava Pratesa, sve u ime neke "sloge", da bi zatim posezali za zločinačkim metodama: atentatima, ubojstvima, otmicama, kako bi zastrašili hrvatske rodoljube. Posebno su ucjenjivali "pasošare", čak i prijetnjama, da se čuvaju političkih izbjeglica, držeći se one poslovice "divide et impera", posvađaj pa vladaj.

Zlatko Milković, književnik, nestao 1946 g. u Parizu

Zvonimir Kučar, kidnapiran od Udbe 1963 g. u Parizu (umoren u riječkom zatvoru)

Geza Pašti, nestao 1965 g. u Nici

Nedjeljko Mrkonjić, pronađen mrtav 1968 g. u okolici Pariza

Ante Znaor i Josip Krtalić, iz Pariza, poginuli u Trstu 1968 g. od podmetnute bombe u autu

Ivan Tuksor, glavni tajnik Ujedinjenih Hrvata Francuske, ubijen 1976 g. u Nici od eksploziva podmetnutog u autu

Bruno Bušić, ubijen u Parizu 1978 g.

Mate Kolić, predsjednik Hrvatskog Radničkog Saveza, ubijen 1981 g. u Cachan, predgrađe Pariza, od eksploziva podmetnutog u autu

Pod sumnjivim okolnostima pronađen je pod vlakom mrtav Davor Mance (bivši stožernik Mostara u NDH) 1969 g. Također je izvršen neuspjeli atentat 1975 g. u Parizu na Danu Šarca, ranjen sa 22 metka, kad je došao iz Njemačke kod hrvatskog rodoljuba Ivana Baruna, i neuspjela otmica Franje Mikulića (1979). 1960 g. za posjeta Hruščova u Francuskoj, nekolicina Hrvata je bila internirana na Korziku. Za vrijeme Titova posjeta 1977 g., 25 Hrvata, pretežito na temelju njihova članstva u hrvatskim društvima, bila su po nalogu francuskih vlasti i pod nadzorom policije odvedena na prisilni boravak na otočiću Porquerolles.

DRUŠTVENI ŽIVOT: HRVATSKA DRUŠTVA I USTANOVE

Obzirom da su se neka društva već ugasila, a druga nikla, nemoguće je dati precizne podatke o aktivnostima svih hrvatskih društava, no budući da su sva postojala i djelovala, potrebno je naglasiti njihova imena po redosljedu (svi iz Pariza i okolice):

1) Hrvatski Radnički Savez, osnovan 1949 g.

2) Hrvatska Katolička Misija (sa župama u Parizu, Lyonu, Mulhouseu i Nici) osnovana 1953 g.

3) Podporno Društvo Hrvatskih izbjeglica u Francuskoj, osnovano 1958 g.

4) Hrvatsko Kulturno Društvo "Dr. Ivan Evandelist Šarić" (H.O.P.)

- 5) Ujedinjeni Hrvati Francuske (H.O.P.), osnovano 1962 g.
(sa ograncima u Parizu, Lyonu, Nici, Cannes, Marseille, Clermont-Ferrand, Chambéry, Mulhouse)
- 6) Cercle des Etudiants Croates en France (Društvo hrvatskih studenata)
- 7) Kulturno-Dobrotvorno Društvo Hrvatske Katoličke Misije u Parizu
- 8) Matica (Francusko-hrvatsko kulturno društvo)
- 9) Hrvatsko Narodno Vijeće
- 10) Pjevački Zbor "Ivan pl.Zajc"
- 11) Sportsko društvo "Zagreb"
- 12) "Antun Gustav Matoš" Biblioteka na Sorbonni
- 13) Društvo "Ruđer Bošković" (pri Sorbonni)
- 14) Zaklada "Franjo Krsto Frankopan" (pri Sorbonni)
- 15) AMCA (Društvo bivših studenata hrvatskih sveučilišta)
- 16) Association France-Croatie (Kulturno društvo Francuska-Hrvatska)
- 17) Solidarité France-Croatie (Francusko-hrvatska solidarnost)
- 18) CRICCF (Predstavničko Vijeće Hrvatskih Ustanova i Zajednice Francuske), osnovan 1990
- 19) HSK (Hrvatski Svjetski Kongres)
- 20) Hrvatska dopunska škola "Bartol Kašić"
- 21) Folklorno društvo "Radost"
- 22) Društvo "Herceg-Bosna"
- 23) HDZ (Hrvatska Demokratska Zajednica)
- 24) HSLŠ (Hrvatska Socijalno-Liberalna Stranka)
- 25) Društvo Imočana
- 26) Enfants France-Croatie-Bosnie

NOVINE I BILTENI

Onemogućivanje preseljenja uredništva "Hrvatske Revije" u Pariz i zabrana njezine nakladničke djelatnosti 1966 g. (izašli broj i strojevi su bili zaplijenjeni i uništeni), zasigurno nagovoreno od jugoslavenske ambasade, pokazuje s kojim se teškoćama trebalo suočavati u stvaranju hrvatskoga tiska. Nakon tog događaja, pokrenut je sudski postupak, a Vinko Nikolić je dobio odštetu.

Hrvatski Radnik : Glasilo Hrvatskog Radničkog Saveza (1950-1963), odgovorni urednik: Ante Ciliga (do 1957), potom Marijan Butković, Marko Grabić, Dujam Galić

Hrvatski Narod : Glasilo HOP-a, uređivali: Slavko Dubravica i Tomislav Jurašinović

La Croatie-Hrvatska : Miljenko Dabo-Peranić izdao nekoliko brojeva na francuskom 1963-64 g.

Amitiés Franco-Croates (šesdesetih godina), izd. gđa Tomulić

Cahiers France-Croatie: urednica Rose Tomulić (1979-1982)

Matoš : Glasilo Hrvatskog Narodnog Vijeća (1984-1987), pod uredništvom Mirka Vidovića

AMCA : list bivših studenata i prijatelja hrvatskog sveučilista (1991-95) , ur. Janka Štahan

Délivrance: direktor publikacije Claude Boulet, glavna urednica Marica Dunatov (1993 g.)

Cahiers Croates (AMCA), ur. Maja Dolibić (1997 g.)

Hrvatski Veznik-Le trait d'union des Croates en France : dvojezično glasilo CRICCF-a-HSK (1991-2008)

Sadašnje izdanje:

Naš Glas : izdaje Hrvatska Katolička Misija od 1976 g.

VAŽNIJA IZDANJA NA FRANCUSKOM O HRVATSKOJ I HRVATIMA

- La Dalmatie de 1797 à 1815 – Episode des conquêtes napoléoniennes, L'abbé Paul Pisani, Paris 1893
- La Croatie Militaire (1809-1813) - Les Régiments Croates à la Grande Armée, P.Boppe, Paris-Nancy 1900
- En Yougoslavie, Charles Rivet, Paris 1919
- La vie économique des Provinces Illyriennes (1809-1813), Melitta Pivec-Stelè, Paris 1930
- La guerre revient, Henri Pozzi, Paris 1933
- La Yougoslavie en péril ? , Ernest Pezet, H.Simondet, Paris 1933
- Les idées du mouvement paysan croate: Antoine et Etienne Radić, Le Monde Slave, mars 1938
- La Dalmatie et les problèmes de l'Adriatique, Petar Digović, Lausanne 1944
- La Yougoslavie sous la menace intérieure et extérieure, Ante Ciliga, Paris 1951 Les Iles d'Or
- La Croatie occidentale, étude de géographie humaine, André Blanc, Paris 1957
- Le dossier du Cardinal Stepinac, R.P.Théodore Dragoun, Paris 1958 Nouvelles Editions Latines
- Stepinac-Tito, Contextes et éclairages de l'affaire, Ernest Pezet, Paris 1959 Nouvelles Editions Latines
- La Glagolite ("Glagoljica") en Istrie, Croatie et Dalmatie depuis ses débuts jusqu'à son approbation, limitée et bien définie par le Saint-Siège, Marin Tadin, Tessaloniki 1966
- La Croatie martyre, Pretisak zaslugom Hrvatskog Radničkog Saveza, Paris 1968
- L'Occident joue et perd – La Yougoslavie dans la guerre, Bernard Georges, La Table Ronde 1968
- Liberté et droit d'autodétermination pour la Croatie, dr.Stjepan Hefer, Nice 1970
- La poésie croate des origines à nos jours, Slavko Mihalić, Ivan Kušan, Paris 1972 Seghers
- La langue littéraire croate, Branko Franolić, Paris 1972 Nouvelles Editions Latines
- Crise d'Etat dans la Yougoslavie de Tito, Ante Ciliga, Denoël 1974
- L'influence de la langue française en Croatie, Branko Franolić, Paris 1975 Nouvelles Editions Latines
- Les Oustachis-terroristes de l'idéal, Michel Lespart, Editions de la Pensée moderne, 1976
- Les Chrétiens bosniaques et le mouvement cathare, Franjo Šanjek, Université Paris IV, 1976
- Le Cardinal Stepinac martyr des droits de l'homme, M.Landercy (i V.Horvat), Paris 1981 Apostolat des Editions (hrvatsko izdanje: Kardinal Alojzije Stepinac, M.Landercy, Đakovački Selci 1989)
- La face cachée de la lune-5 ans dans les prisons de Tito, Mirko Vidović, Nouvelles Editions Latines 1983
- Ravi par l'oiseau, Zlatko Tomičić, Publications de l'Association France-Croatie, Arc-en-Ciel, Paris 1986
- Les Croates et la civilisation du livre– Actes du 1er Symposium international d'études sur l'aire culturelle, publiés par Henrik Heger et Janine Matillon, Paris Presses de l'Université de Paris-Sorbonne 1986
- Antun Gustav Matoš, Baudelaire ; traduit du croate par Branimir Grabić. Migrations, n°5 1988, p.90-102 ; n°6 1988, p.106-121 . Editions du Titre, Paris
- La Croatie sentinelle de l'Occident, Christophe Dolbeau, Lyon 1990 Auto-Edition

- La Croatie, Turistkomerc, Zagreb 1992
- Comment peut-on être Croate ? , Alain Finkielkraut, Gallimard 1992
- Le nettoyage ethnique - Documents historiques sur une idéologie serbe, Mirko Grmek, Marc Gjidara, Neven Šimac, Fayard 1993 (hrvatsko izdanje: Etničko čišćenje - Povijesni dokumenti o jednoj srpskoj ideologiji, Zagreb 1993 Nakladni Zavod Globus)
- Herman le Dalmate et la connaissance de l' Islam dans l'Occident médiéval, Franjo Šanjek, Revue d'histoire ecclésiastique, LXXXVIII (1993)
- France-Croatie – Aperçu des relations entre le XIe et le XIXe siècle, Christophe Dolbeau, Lyon 1994
- Hrvatska / Francuska Stoljetne povijesne i kulturne veze – Croatie / France, Plusieurs siècles de relations historiques et culturelles, Dvojezično hrvatsko-francusko izdanje, Edition bilingue, priredio Dražen Katunarić Zagreb 1995 Most-The Bridge
- Marko Marulić *Marcus Marulus*, Mirko Tomasović, Književni Krug Split, AMCA, Paris-Split 1996
- Louis XIV et les Croates, Luc Oreskovic, François-Xavier de Guibert 1997
- Cahiers Croates 1-2 Printemps-été 1997: Marulić Humaniste européen, A.M.C.A. Paris
- Cahiers Croates 3-4 Automne-hiver 1997: Ecrivains francophones d'origine croate, A.M.C.A. Paris
- Croatie-France 797-1997, Gregory Peroche, Paris 1998 F.X. de Guibert
- Les révoltés de Villefranche – Mutinerie d'un bataillon de Waffen SS – Septembre 1943, Mirko D.Grmek, Louise L.Lambrichs, Seuil 1998
- Les pays croates du VIIe au XIIe siècle, Henrik Heger; *Miscellanea Mediaevalia* tome 1, p.629-666; Paris Honoré Champion Editeur 1998
- Croatie, Guides Gallimard, Paris 1999
- Croatie – Trésors de la Croatie ancienne des origines à la fin du XIIIe siècle, La Croatie et l'Europe, volume 1, sous la direction de Ivan Supićić, Somogy Editions d'Art -Académie croate des sciences et des arts (HAZU) –AGM, Paris-Zagreb, 1999
- La Renaissance en Croatie, Catalogue de l'exposition, sous la direction de Alain Erlande-Brandenburg et Miljenko Jurković, Musée national de la Renaissance Château d'Ecouen, Galerie Klovićevi Dvori, Zagreb 2004
- Croatie – Trésors du Moyen Age et de la Renaissance (XIIIe-XVIe siècle), La Croatie et l'Europe, volume 2, sous la direction de Eduard Hercigonja et Ivan Supićić, Somogy Editions d'Art – AGM, Paris-Zagreb 2005
- Les Français en Dalmatie (1806-1814), Francuzi u Dalmaciji, Frano Baras, Alliance Française de Split 2006
- Les Croates – Quatorze siècles de persévérance, Anđelko Mijatović, Ivan Bekavac, traduit du croate, revu et augmenté par Branimir Grabić, HSK, Paris 2010

Branimir Grabić